پەیامی زانستی

د. عومەر عەلی

٢٠١٩

ژمارە

٢١

پێشەکی: -

لەگەڵ فراوانی و ئامێرو دەزگا خزمەتگوزاریەکانی فێربوونی سەردەمدا، هێشتا ئێمە لە سەرەتایەکی زۆر سەرەتایداین، وەك پێویست و وەك ئەوەی کە هەیە سودمان لەو ئامێرو خزمەتگوزاریانەی سەردەم وەرنەگرتووە.

مادام لە بنەڕەتدا دەستمان دەگات بە ئامێرەکان و موتەوەفرە لە بەردەستماندا، دەکرێت ئێمەش هاوشانی گەلانی تر، بە کەمترین ماوەو تێچووی ئامانجەکانمان بپێکین، نەك هەر لەسەر هەمان ڕێچکەی کۆن و دووبارەکردنەوەی هەڵەکان.

چەند وانەو تێبینی گرنگ و خێرا بۆ قوتابیان لەم پەیامەی قیبلەدا.

چۆن سود لە کاتەکانت دەبینی بەهۆی بیستنەوە

کاتێك لە زانکۆ بووم لە بەریتانیا لە جێگەیەك کارم دەکرد هەموو شەوێك لە کاتژمێر ٥ی ئێوارە بۆ ٤ی بەیانی، زیاتر لە کاتژمێرێکیش هاتووچۆ بوو، کۆی هەمووی ١٢ کاتژمێر بوو زیاتر لە ٩ کاتژمێری گوێبیستی وانەکانی ڕۆژوو هەموو ئەو مادانەی کە دەمزانی سودم پێ دەگەیەنێت لە ڕێگەی جیهازی تۆمارکردنەوە گوێم لێ دەگرت، لە سەرەتاوە ئەو جێگەی کارم لێ دەکرد بانگیان کردم وتیان نابێت ئەو جیهازە بۆ گوێگرتن بەکار بهێنێت، منیش وتم هیچ کاریگەری لەسەر کارەکەم کردووە؟ وتیان نا بەڵام هەندێك جار کە بەناو کارگەکەدا دەگەڕێیت لەوانەیە دەنگی ڕافیعەکان نەبیستیت و لێت بدات، دواتر لەسەر ئەوە ڕێکەوتین کە یەك گوێم بۆ ئەوان و گوێیەکیش بۆ خۆم، بەو شێوە یەك گوێم بۆ بیستی ووتارو وانەکان بەکار دەهێناو گوێیەکیشم بۆ وریایی خۆم، بە کورتی دەمەوێت ئەوە بڵێم تەنها یەك گوێش بەسە بۆ ئەوەی سەرکەوتووبین، جا ئەگەر قوتابی کاتی هەبێت و ئیش نەکات و هەموو جەستەی هی خۆی بێت، حەق وایە زۆر نمرەکانیشی

بەرز بێت.

===

چۆن سود لە کاتەکانت دەبینی بەهۆی خوێندنەوەوە

گرنگترین کار لە بواری خوێندندا توێژینەوەیە، زانکۆکانی جیهان ئەوانەی لە پلەی زۆر بەرزدان قوتابیانی فێری توێژینەوە دەکات نەك زانست و لەبەرکردن، ئەوکات قوتابی ناچاری خوێندنەوە دەبێت، فێربوونی توێژینەوە لایەنی نەزەریەکەی زۆر ئاسانەو هەموو کەس بە ئاسانی فێر دەبێت، دواتر پێویستە زۆر بخوێنیتەوە بۆ ئەوەی توێژینەوەکەت بەڵگەدارو وەرگیراوبێت لە زانکۆ، زانکۆ پێشکەوتووەکان بەهۆی ئەو Turnitinبەرنامەیەکیان هەیە پێی دەوترێت بەرنامەوە ئاستی توێژنەوەکە دیاری دەکەن و دەزانن گەر قوتابی لە هەر جێگەیەك توێژینەوەکەی دزی بێت و لە ڕێژەی خۆی تێپەڕی قوتابی فەسڵ دەکەن، بەڵام بە داخەوە لە کوردستان توێژینەوەیەك لە زانکۆیەك بۆ زانکۆیەکی تر پێی نازانن و هەر لە ئەنتەرنێت پرێنتی بکەو ناوی خۆتی لێ بدە نمرەیەکی باش دەهێنیت، پێویستە زانکۆکان ئەو بەرنامەیەکان هەبێت و ئەو بەرنامەش تەنها بە زانکۆکان دەفرۆشرێت و لە

خوارەوە لینکەکەیەتی و هیوادارم زانکۆی سلێمانی و سەلاحەدین و گشت زانکۆکانی کوردستان سودی لێ وەرگرن و قوتابیانیش سود لە توانای خۆیان وەرگرن.
گەر قوتابی فێری توێژنەوە بوو هەر زانستێکی بووێت دەتوانێت بیکات بە ئیختساسی خۆی.
https://www.turnitin.com
===

هەرگیز ڕەزیلی لە کتێب کڕیندا مەکەن

قوتابی زۆرجار هەر تەرگیزی لەسەر ئەو کتێبانەیە کە مەنهەجەو دەیخوێنێت و لە کۆتای ساڵدا بە زانکۆی دەداتەوە، لەگەڵ ئەوەدا پێویستە قوتابی هەر مادەیەك کە دەیخوێنێت کتێبەکەی لە هەر جێگەیەك و بە هەر نرخێك دەستی بکەوێت و توانای هەبێت بیکڕێت باشە بۆ ئەرشفی خۆی و بۆ ئەوەی ئەو زانستەی لا ون نەبێت، هەر کتێبێکی هاوشێوەو یاریدەدەریشی چونکە خوێندنی ڕاستەقینە لە دوای لەگەڵ بێت باشترە، زانکۆوە دەست پێ دەکات و دەبێت مەکتەبەیەکی بەلانی کەمەوە گەر خنجیلانەش بێت هەبێت، زۆر زۆر هەڵەیە تەنها پشت بە ئەنتەرنێت و کۆمپیوتەر ببەستیت، ڕاستە ئاسانەو زۆر

شتی تێدا دەست دەکەوێت، بەڵام لە بواری کرداریدا کێ دانیشتووە بەبێ پچڕان کتێبێك لەسەر کۆمپیوتەر بخوێنێتەوە، جگە لەوەی بەهۆی ڕۆشنایەکەیەوە زیانی بۆ چاو هەیەو زووتر خوێنەر ماندوو دەکات، ئەوە بێ کارەبایی لای خۆشمان و خاوی ئەنتەرنێت با لەولاوە بوەستێت، ئاساییە ڕەزیلی لە جل و بەرگ و خواردندا بکرێت بەلای منەوە بەس نەك لە کتێب کڕیندا.

===

با دیاریەکانتان بۆ یەکتری کتێب بێت

لە ئاهەنگی دەرچوونی قوتابیاندا زۆرترین گوڵ دەکڕدرێت و زۆرترین پارەی بۆ سەرف دەکرێت، بەڵام چ گوڵێك هەیە بۆنی لە کتێب خۆشتر بێت، یان زۆرجار ئێمە سەردانی قوتابیان دەکەین بیرمان لای ئەوەیە خێزانمان مەنجەڵێك یاپراخمان بۆ حازر بکات بۆیان، یان دیاری جۆر بەجۆری تر بۆ قوتابیان دەکڕدرێت، کە حەق وایە کتێب بکرێتە دیاری و لەوەش باشتر نی یە بۆ قوتابی، هەتا بۆ چینەکانی تری کۆمەڵگەش، لە ئوردون کەسێك کە ژن دەهێنێت کتێبی بۆ دەبەن بە دیاری ئەوەی کە پێویستە بۆ ژیانیان، وەك قورئانێکی پیرۆز، فیقهی

مەزهەبێت، تەفسیرێکی دیاری کراو وە هەروەها.

===

ئەنتەرنێت و گۆگل بووك وەك سەرچاوەیەکی گرنگ بۆ تویژینەوە

بەداخەوە زۆرێك لەوانەی ئەنتەرنێت بەکار دێنن لە کوردستاندا وەك کەرەستەیەکی کات کوشتن بەکاری دەهێنن! هەیە کە باسی ئەنتەرنێتی لەگەڵ دەکەیت وا دەزانێت مەبەستت فەیسبووکە! نازانن فەیسبووك دڵۆپێکە لە دەریای ئەنتەرنێت، زۆریش هەیە ئێستەش فێر نەبووە بتوانێت ڕاستەوخۆ ناونیشانی سایتێك لێ ئەم فەیسبووکەش بدات و بڕواتە سەری، هەتا زۆرم بینووە بۆ کە ڕۆژانە بەکاری دێنێت لە ڕێگەی گۆگلەوە دەیدۆزێتەوە!، گرنگە قوتابی فێری ئەوە ببێت لە کۆمپیوتەرەکەیدا مەلەفی تایبەت بە سایتەکان بکاتەوەو پۆلێنیان بکات بە ڕیزی یەکدا، بۆ ئەوەی وەك نەخشەیەك لە پێش چاوی بێت و هەرکات ویستی کات نەکوژێت بە گەڕان بەدوایدا، یان ڕۆژانە شتێکی گرنگی دەکەوێتە پێش چاو بیان خاتە ڕێزبەندی ئەو پۆلێنەی کردوویەتی، زۆرجار بۆ تویژینەوە گەرچی زۆریش کتێبیت لە ماڵەوە هەبێت و دۆست و برادەریشت هەبێت و یارمەتیت بدەن

هەر پێویستی ترت دەبێت، ئەوکات لە ئەنتەرنێتدا سەرچاوە گەلێکی یەکجار بەسود هەن، لە زانکۆکانی جیهاندا جگە لەوەی کە بە بێ بەرانبەر دەست دەکەوێت لە ئەنتەرنێت ئەوان حساباتی تریان هەیەو پێشکەشی قوتابی دەکەن کە بە وشەی نهێنی خۆیان دەچنە ناویەوەو سود لە سەرچاوەکانی دەبینین.

===

هەرگیز توێژینەوەی خۆتان بە وەرگێران مەکەن

زۆرێك لەو قوتابیە کوردانەی کە لە وڵاتانی ئەوروپی یان عەرەبی دەخوێنن توێژینەوەکانیان بە کوردی دەکەن و دواتر وەری دەگێڕێن بۆ عەرەبی یان ئینگلیزی، لە کاتێکدا پێش ئەوەی بچنە زانکۆ مەرجی زمانیشیان تێپەڕاندووەو ئاستێکیشیان لە زمانەکەدا هەیە، بەڵام متمانەیان بە بەهێزی زمانەکە نی یەو وا بەباشتر دەزانن کە بە کوردی بیکەن و زۆرێك کێشەی بۆ دروست دەبێت و دواتر وەری بگێڕن، دواتر ئەو ئامانجەی خۆی دایناوە لە زمانەکەی تردا بەدی نەهاتووە! وەیان کێشەی بۆ دروست بووە لە شێوازی ئاماژەی سەرچاوەکاندا، هەربۆیە گرنگە بە بڕوای ئێمە بە هەر زمانێك قوتابی بخوێنێت ڕاستەوخۆ توێژنەوەکانی بەو زمانە بنوسێت و

پەنا بۆ زمانی ترو وەرگێڕانی نەبات، چونکە ئەوکاتە ئاستی زمانەکی دەکوژێت و کاتەکانی زۆری بەهۆی وەرگێڕانەوە لە دەست دەردەچێت، بۆ نموونە کەسێك ماستەر دەخوێنێت و ماوەی خوێندنەکەی یەك ساڵە ٩ مانگی کۆرسات دەکات و تەنها سێ مانگی بە دەستەوەیە بۆ توێژینەوەی ماستەرنامەکەی و ئەو وەرگێڕانە کاتەکەی و ئامانجەکانی لێ دەشێوێنێت.

چۆنیەتی توێژینەوە

*ڕەچاوکردنی بنەماکانی توێژینەوە، وەك ڕوونی لە بابەتی بووندا بۆ نموونە بەم شێوەی لای خوارەوە

*سەردێڕ بۆنموونە **(گرنگی زانستی شەرعی لە ئەوروپادا)**

پیشەکی، ناوەرۆك، کۆتایی، سەرچاوەکان

*چ باس دەکرێت لە پیشەکیدا، پێشەکی دەبێت بە ڕوونی ئەوەی لەو توێژینەوەدایە بیخاتە ڕووی.

*ناوەرۆك دەبێت ووردەكاری تەواوی لەسەر باسەكە تیدا بێت، وەك ڕای پسپۆڕانی ئەو بوارە، ڕا جیاوازەكان، وە ڕای قوتابی خۆی وەك توێژەرێك و هەڵسەنگاندنی توێژەرانی ئەو بوارە.

*كۆتای دەبێت بە كورتی سەرەنجامی ئەو توێژینەوە لە كۆتایدا دەربكەوێت كە بە چ ئاراستەیەك گەشتووە، ناكرێت هەر ڕای پسپۆڕان نقڵ بكرێت و توێژەر تەنها دەوری نقڵكردن ببینێت!

*سەرچاوەكان، زۆر گرنگە قوتابی ئاگای تەواوی لەو سەرچاوانە بێت كە سودی لێ وەرگرتوون، ئەگەر هەر سەرچاوەیەكی بەكارهاتوو شتی لێوەرگیرابوو وەك دەق دەبێت ئەو بنەمایانە ڕەچاوبكات و وێنەیەكی وا نیشانی خوێنەر بدات بە ڕوونی دیار بێت ئەو دەقەی هی كێیەو لە كوێوە وەرگیراوە، بۆ نموونە بخرێت بە نێو كەوانەوە بەم شێوەیە **"ان الأخلاق كظاهرة واقعية في حياة الانسانية، لا يمكن تفسرها تفسيرا عقليا"** وە دەبیت ئاماژەی تێدا بیت لە دوای داخستنی كەوانەكەوە بە كورتی كە لە كوێوە وەرگیراوە وەك ناوی كتێبەكەو ژمارەی لاپەڕەكەی بەم شێوە **(الاسلام بين الشرق والغرب لا ١٧٨)** ئەمە دەكرێت لە حاشیەشداو وە لەناو

بەحسەکەشدا ئاماژەی تێدا بیت هەر ئاساییە، خۆ ئەگەر دەقەکە وەك خۆی نەهێنرابوو بەس فکرەکەی هێنرابوو ئەوا بەهەمان شێوە دەبێت تەنها کەوانەی یەکەم داناخرێت، ئەوە ئیتر دیارە کە فکرەکەی هەمان سەرچاوەیە بەڵام بە ووشەی توێژەر خۆی، ئیتر ئەوەی لە نێو کەوانەدا نەبوو قسەی توێژەر خۆی دەبێت ناکرێت توێژەر هەموو توێژینەوەکە قسەی خۆی بێت، وەیان هەمووی هی کەسی تر بێت، وەیان دیار نەبێت چ قسەی خۆیەتی و چ هی توێژەرێکی ترە! دەبێت هاوسەنگیەکی باش لەو نیوەندەدا ڕەچاوبکرێت، بەشێوەیەك زۆرترین سەرچاوە بخوێنێتەوەو بەکار بهێنێت و ماهیەتی خۆشی تێدا دەربخات، هەموو ئەو سەرچاوانەی کە بەکارهاتووە دەبێت لە کۆتایی توێژینەوەکەدا هەمووی بە ڕوونی و بەشێوەی ڕیزبەندی ئالفەبەد بۆ خوارەوە ڕیز بکات بەم شێوەیە

BIBLIOGRAPHY

1- Brown, Douglas, H. *Language Assessment Principles and Classroom practices* (USA: Longman 2004)

2- Brown, H, Douglas. *Teaching by Principles An Interactive Approach to Language Pedagogy* (Addison Wesley: Longman 2001)

3- Cunningham, S. And Moor, P. *Cutting EDGE* (Spain: Longman 2005)

4- Harmer, J. *The Practice of English Language Teaching* (Malaysia: Longman 2005)

5- Krashen, S. *Language Acquisition and Language Education* (Prentice Hall International 1985)

واته ناوی نووسەر، ناوی کتێبەکەی، ئەو دەزگایەی چاپی کردووە، ساڵی چاپکردن.

===

جیاوازی توێژینەوەی زانکۆکانی ئەوروپا و کوردستان

ئێمە گەر سەرنج لەسەر توێژینەوەو بنەماکانی توێژینەوە بدەین ئەوا دەبێت جیاوازی توێژینەوە نەبێت نەك لە کوردستان و ئەوروپا بەڵکو لە هیچ وڵاتێك، چونکە ئەو بنەمایانەی کە توێژینەوەی لەسەر بونیاد دەنرێت بە زمانە جیاوازەکان هەمووی بەردەستن و زانکۆکانی جیهانیش پشتیان پێ دەبەستن، ئەوەی وەك بنەمای زانستی و گەر لە ڕوکەشدا بەجیاواز دەبینرێت تەنها ڕووکەشیەو لە ناوەرۆکدا جیاوازی لە تیۆری توێژینەوەدا شتێکی ئەوتۆ نی یە، گشت توێژەرانی بواری توێژینەوە کۆکن لەسەر ئەوەی کاتێك توێژینەوەیەك دەکرێت دەبێت کێشەیەك یان بابەتێك هەبێت بۆ توێژینەوە لەسەرکردن و دواتر ئەنجامی توێژینەوەکە دیار بێت، گەر وەك زانستی بیرکاری لێکی بدەینەوە کێشەکە ئەنجامێك بدات بە دەستەوە، هەرچەند زۆرجار توێژەر ناتوانێت ئەنجامیش بدات بە دەستەوە بەڵام بەلانی کەمەوە دەبێت لای خوێنەر قەیرانەکان بخاتە ڕوو، هەروەك چۆن گرنگی هەیە ئەو سەرچاوانەی کە پشتی پێ دەبەسترێت بە ڕوونی لە توێژینەوەدا دیار بێت کە کام بڕگەی بۆ کێ و وە کام بیرۆکەی بۆ کێ دەگەڕێتەوە.

ئەوەی لە زانکۆکانی کوردستان دەبینرێت زیاتر پڕکردنەوەی ئەو بۆشاییەیە کە بۆی دیارکراوە وەك ڕێژەی نووسین گەرنا چ وەك بنەما تیۆریەکان و چ وەك ڕوونی دەق و بیرۆکەکان زۆجار لادانی بەرچاوی پێوە دیارە، ئەویش زیاتر بۆ لاوازی ئەو سستمە دەگەڕێتەوە کە زانکۆکان کاری پێ ناکەن، بۆ نموونە لە بەریتانیا بۆ زانکۆکان لە ٩٨% دەکەن، کە لە کار بە Turnitinڕێگەی ئەو بەرنامەوە توێژینەوەکەی سستمی تێرنتئن

ی تێدا دیار دەکرێت، واتە گەر قوتابی یان توێژەر بەشێوەیەکی ڕێژەیPlagiarism

نەرێنی سودی لە زانیاری وەرگرتبێت ئەو بەرنامەیە دیار دەکات و توێژینەوەکە وەرگیراو نابێت، لە کوردستاندا جگە لەوەی ئەو بەرنامە یان بەرنامە هاوشێوەکانی کاری پێناکرێت هەتا زۆرجار توێژنەوەکان لە ڕووی تیۆریشەوە پێچەوانەی بنەما زانستیەکان توێژینەوە دەکرێت، بۆ نموونە سەیری توێژینەوەیەك دەکەیت توێژەرە دەکەین چەندین لاپەڕە دەخوێنیتەوە دیار نی یە ئەم دەق و بیرۆکانە هی خودی نوسەرە

یان لە سەرچاوەیەکەوە وەرگیراوە، زۆرجار لە سەرچاوەکاندا توێژەر دەیان ناوی کتێب ڕیز دەکات بەڵام لەناو توێژینەوەکەدا هیچ ئاماژەیەکیان بۆی تێدا نی یە، کە ئەمە پێچەوانەی توێژینەوەی زانستیەو خوێنەر چۆن بزانێت کام لە بڕگەکانی توێژینەوەکە دەگەڕێتەوە بۆئەو سەرچاوانەی کە لە کۆتایی توێژینەوەکەدا ئاماژەی پێکراوە.

هۆکاری نەبوونی بنەمایەکی دروست و زۆر کاری تر وای کردووە ئاستی توێژینەوەی زانکۆکانی کوردستان زۆر بە لاواز ببینرێت، هەربۆیەش گەندەڵی لەم بوارەدا زۆرجار دۆزراوەتەوە بەشێوەیەك کاکی بەناو توێژەر توێژینەوەی زانکۆیەك یان کەسێکی تری بەناوی خۆیەوە کردووە، لە زانکۆکانی ئەوروپا کاتێك قوتابی توێژینەوەیەك پێشکەش دەکات دەبێت بە شێوەی کۆپی و هەم ئەلترۆنی پێشکەشی بکات بۆ ئەوەی ئەو توێژینەوە بچێتە ناو سستمی ئەلکترۆنیەوە تا لە ئایندەدا کەسێکی تر نەتوانێت بۆ خۆی بەکاری بهێنێت، بەڵام لە کوردستاندا ئەو کاری پێناکرێت و زۆرێك لە توێژینەوەکان دوای چەند ساڵ لە مەخزەنەکاندا تۆزی لێ دەنیشێت و ون دەبێت، جگە لەوەی زمانی کوردی خۆشی بۆ خۆی لەم بوارەدا

کێشەیەکی ترە کە تا ئێستە ئەم زمانە نەتوانراوە بخرێتە ناو سستمی ئۆفیس و ئەلترۆنیاتی جیهانیەوە ئەمەش دیسان کاریگەری نەرێنی لەسەر زانستی توێژینەوەکان دەبێت و دەرگای نەرێنی دەکاتەوە.

لەگەڵ نەبوونی ئەو سستمەدا سەرپەرشتیارانی توێژینەوە ئەوەندە چاوکراوە نین خۆیان بتوانن لە ڕێگەی گەڕان لەو ماڵپەڕانەی کە بواری گەڕان تێیدا فراوانە بەدواداچوونی وردی بۆ بکەن، لە زانکۆکانی ئەوروپا کاتێك قوتابی توێژینەوە پێشکەش دەکات دەبێت واژۆی بکات ئەو توێژینەوە لە جێگەیەکی تر پێشکەش نەکرابێت و بە پێچەوانەوە جگە لەوەی فەسڵ دەکرێت لێپێچینەوەی یاسایشی لەسەر دەکرێت و لە ڕووی یاساییەوە بە دز دەژمێردرێت.

===

خوێندن لە دوورەوە وەیان لەسەر تۆڕی ئەنتەرنێت

بۆ ئەو کاسانەی کە خولیای خوێندنن و وە ڕێگرهەبووە وەیان هەیە لەبەردەمیاندا. ئاشکرایە هۆی پێشکەوتنی ووڵات،

هۆشیاری کۆمەڵگە، چارەسەری گرفتەکان، وە زۆرێکی تر لە ڕێگەی خوێندنەوەیە. دەتوانین بڵێین خوێندن کلیلێکە بۆ کردنەوەی دەرگاکان، هەر لەبەر ئەمەشە گرنگیەکی زۆری پێ دراوەو لە ئاینی ئیسلامدا ئاشکرای هەموو لایەکە، یەکەم ئایەتی قورئانی پیرۆز کە دابەزی بە (بخوێنە) دەستی پێ کرد وەك دەفەرمووی (**اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ**) سورەتی علق 1 بەڵام بەداخەوە ئەوەندەی کەسانی نا مسوڵمان سودیان لەوە وەرگرتووە بەشیوەیەکی گشی، ئێمە ئەوەندە سودمەند نەبووین لێی. ئەگەر سەیری ڕێژەی نەخوێندەوار بکەین لە وڵاتانی ئیسلامی بە بەراورد لە گەڵ وڵاتانی تردا زۆر زۆرە، نامانەوێت باس لە گرفتەکان بکەین دەکرێت وازی لێبهێنین بۆ بابەتێکی تر. ئەوەی مەبەستە لەم نوسینەدا وەك لە سەرەوە ئاماژەمان پێکرد خوێندن لە دوورەوە وەیان لەسەر تۆڕی ئەنتەرنێتە، زۆرن ئەو کەسانەی کە حەزیان لە خوێندنە بەڵام بەهۆی کۆمەڵە مەرجێك بۆ خوێندن! وەیان کۆمەڵێ گرفتەوە ناتوانن ئەو پرۆسەیە ئەنجام بدەن، بەڵام خوێندنی لە دوورەوە وەیان لەسەر تۆڕی ئەنتەرنێت مەجالێکی فراوانترو وە ئاسانکاریەکی زۆر دەخاتە بەردەم قوتابیان بۆ بەهێز کردنیان

لەو بارەوە. هەتا بۆ وەرگرتنی بڕوانامەش هەتا پلەکانی زانکۆ و وە بەرەو سەروتریش، زۆرن ئەو زانکۆو مونەزەمانەی کە ئەم جۆرە خوێندنەیان لێوە دەکرێت. بە ئاسانی لە ئەنتەرنێتەوە دەتوانرێت بدۆزرێنەوە. نمونەی ئەم جۆرە خوێندنانە ناسراوە بە

{ Distance Learning}

ئەوانەی کە لە خوێندن دواکەوتوون وەیان گرفتێك لە گرفتەکانیان هەیە یان هەبووە دەتوانن لەم ڕێگەوە تەعویزی بکەنەوەو، وە بگەن بەو ئاوات و مەرامەکانیان.

===

ئەوروپا

کوردانی هەندەران گەورەترین هەلی خوێندن و فێربوونیان لەبەردەستدایە، حەق وایە ئەو دەرفەتە بقۆزنەوە، سەدان دەزگای فێرخوازی جۆر بەجۆر بە تەکنیکی زۆر بەهێزەوە هەیە لەم وڵاتانەدا، جێگەی ئەوەیە خولیای بیری گەنجەکانمان بێت.

===

سستمی خوێندن و فێربوون لەم وڵاتەدا جگە لە گرنگی لایەنی زانستیەکەی مایەی چێژ و خۆشیشە، مامۆستاکان نموونەی مامۆستا، ئامێرەکان لە پێشکەوتووترین ئامێرەکان، گشت کەرەستەکان بەردەستە، تەنها ئیرادەی ڕاستەقینەی دەوێت.

===

سەیرم بە هەندێك لە گەنجان دێت لەم وڵاتەدا، هەر کە دەگات یەکەم کار کە دەیکات دانانی سەتەلایتە بۆ کەناڵە کوردیەکان، برا باشەکەم یەك شەقی پیاوانە لە سەحنەکە هەڵدەو بڕۆ بەدوای خوێندندا بگەڕێ، هەر کەناڵە کوردیەکان بوو ڕەنجی زۆرینەی بێوەر کرد، ئەوە نی یە خوا پێمان نەگرێت دەڵێن کەناڵێك هەیە هەر کە کارەبا هاتەوە فلیمە یاروان دەخاتە سەری!

===

لە داخی هەندێك کەس ناوسکم بای کردووە! ئاخر نەتەقیتەوە لە داخا، کابرا ئەو موجازەفە گەورەی کردووەو گەشتووتە ئەوروپا، ئیقامەی وەرگرتووە، گشت دەرگاکانی بە ڕوودا

کراوەتەوە، کەچی شەو و ڕۆژ خەریکی کاری خراپە! لەبری خوێندن و ئیستغلال کردنی وەقتەکانی! کەچی دەچێتەوە کوردستانیش دەڵێن واللە باشە کوردیەکەی لەبیر ماوە! کاکە برا گیان زمانەکەی لەبیر ماوە ئەخلاقەکەی لەبیر چووەتەوە!

===

کوردستان

سستمی پەروەردە لەم وڵاتەدا هەر لە ٩١ەوە بە سەقەتی کاری لەسەر دەکرێت و چینی مامۆستا بەچەندین جۆر لە سایکۆلۆژی تاکدا سوککرا، ئەویش بەوەی کۆمەڵێکی نەخوێندەوار بە دەورەیەکی خێرا کرد بە مامۆستاو دواتر هەتا پلەی بەرزی وەزیفیشی پێ درا، دوای ئەوە تایبەتمەندی مامۆستاو کارکردن بە پرۆفیشناڵیەت نەماو وانەکانیان سەقەت کرد بە تێکەڵکردنی و وتنەوەی بە مامۆستای جیاواز، بەرزبوونەوەی پلە لە کۆمیتەو لقەکاندا بڕیاری لەسەر دەدراو بە پشتگیری نەخوێندەوارەکان ئاستەکان هەڵکشان و داکشانی پێ دەکرا، تەنها بە پارە هاوسەنگیەکانیان دەپاراست و هەریەك لەبەر موچەکەی سەری خۆی شۆڕ دەکردوو هەموو ئەوانەی قبوڵ

دەکرد، ئێستە وا موچەکەش خرایە مەترسی دواکەوتن و فەوتانەوەو دەردی کابرا دەڵێ موچەکەو جوانە.

===

پرۆسەی خوێندن و فێرکاری و ئاستی زانستی خوێندن بە شێوەیەکی گشتی لە عێراق و هەرێمی کوردستاندا جێگەی تێبینیەو زۆرجار باست و خواستی لێوە دەکرێت، بە پێی ئەو داتا نێودەوڵەتیانەش کە ئاستی زانستی دەپێوێت عێراق و هەرێمی کوردستان لە ئاستێکی زۆر نزمدایەو جێگەی ئەوەیە بە بایەخەوە کاری لەسەر بکرێت، گەر سەیری چۆنیەتی و جۆریەتی و گشت ئەو کەرەستانەی کە لە خزمەت خوێندندا بەکار دەهێنرێت لە وولاتانی جیهاندا لە عێراقدا زۆرێکی هەر بوونی نی یە، وەیان بوونی هەیەو تا ئێستە سودی لێ نەبینراوەو کاری پێ نەکراوە، بۆ نموونە سیستمی خوێندن لە ڕێگەی ئەنتەرنێتەوە (ئۆنلاین)، دەبینین ساڵانە بە تایبەت لە چەند ساڵی ڕابردوودا حکوومەتی هەرێمی کوردستان سەروەتێکی بێ شوماری لە قوتابیاندا سەرف کردووە بە ناردنیان بۆ وولاتانی دەرەوە، لە کاتێکدا ناڵێین هەمووی، بەڵام

بەشێکی زۆری دەیان توانی لە ڕێگەی ئۆنلاینەوە هەمان مەبەست بپێکن بە بڕێکی زۆر لەوە کەمتر کە سەرفکراوە بۆیان، جگە لەوەی دەیانتوانی لەگەڵ خوێندنەکەشدا جێگەو پۆستەکانیان بە بەتاڵی نەمێنێتەوە، بۆ نموونە مامۆستای وا هەیە بەهۆی سەفەرەوە بۆ خوێندنی ماستەر یان دکتۆرا کە زیاتر وەك سودێکی تاکی سەیر دەکرێت لەولاوە زۆرێك لە قوتابیەکانی بەبێ مامۆستا ماونەتەوەو کارەکانیان زیاتر ڕای کراوە وەك لەوەی گرنگی زانستی پێ بدرێت.

زۆر ڕێگە هەیە بۆ خوێندن هەروەك زۆر گونجان و ئاسانکاریش هەیە، کە دەکرێت کوردستانیش وەك هەر وولاتێکی تر قوتابیانی پێ سودمەند بکات، نەك ئەو ئاستە فراوانە لە دونیادا دروست بووەو کاری پێ دەکرێت لێرە بەرتەسك بکرێتەوە، کە دەتوانرێت لەم ڕێگەیەوە هەتا ئاستی نەخوێندەواریش زۆر کەم بکرێتەوە، لە وولاتاندا زۆر لە کەسانی بەساڵا چوو لەگەڵ ئیش و کاری خۆیان و ناوماڵیشدا لە ڕێگەی ئەنتەرنێتەوە تا پلەی دکتۆرا بەدەست دەهێنن. کەچی لە کوردستان بۆ ئەم جۆرە کەسانە ئەوەندەی لە پاسپۆرت و فیزای دەرچوون و هاتن دەکۆڵنەوە ئەوەندە تێزی دکتۆراکەی

و زانستەکەی هەڵناسەنگێنن و لەو جۆرە کەسانە سوودمەند بن و هەم هاندەربن بۆ کەسانی تر کە هەنگاوی جدی لەم بارەوە بنێنن.

===

کۆتایی:-

ئەوەی کە باسکرا تەنها خوێندنەوەیەی سەرپێی و جوڵانی گەنجانە بە زمانی ئاسایی و وەك پەیامی کورت و دان بە گوێیانداو جوڵانیان لەپێناو ئامانجێی گەورەدا.

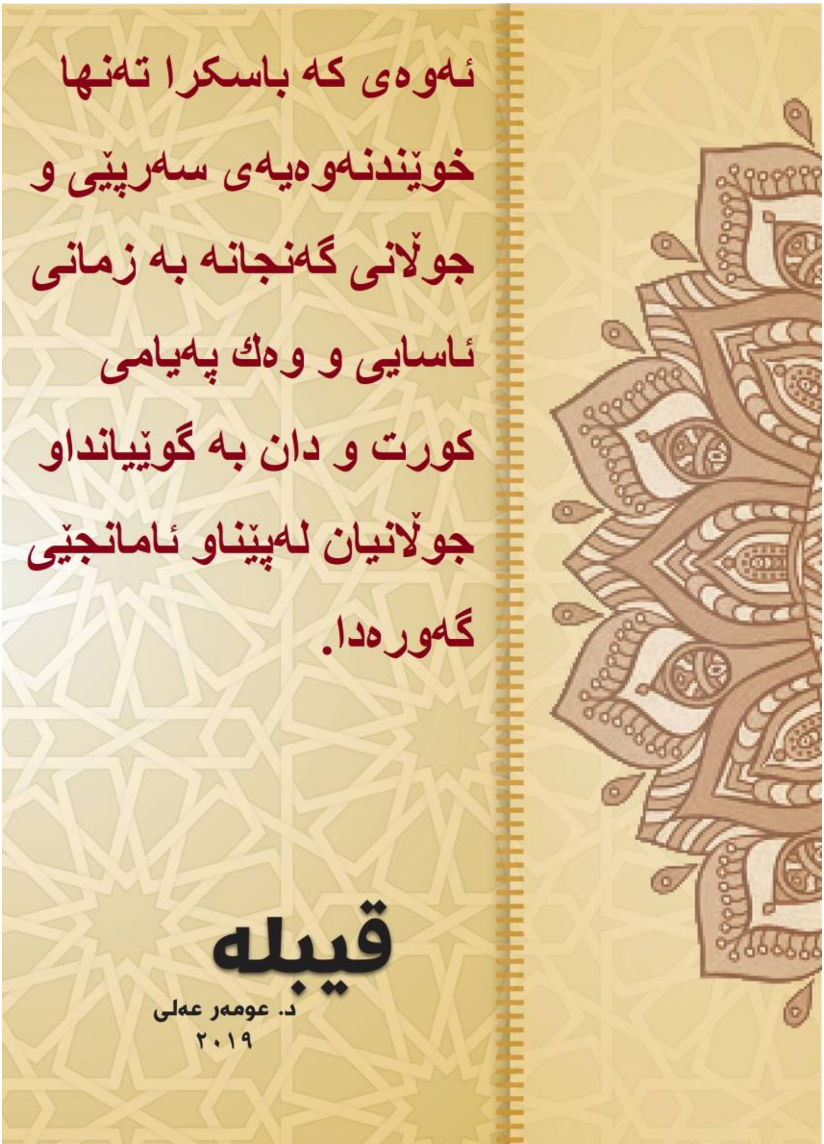
ئەوەی کە باسکرا تەنها
خوێندنەوەیەی سەرپێی و
جوڵانی گەنجانە بە زمانی
ئاسایی و وەك پەیامی
کورت و دان بە گوێیانداو
جوڵانیان لەپێناو ئامانجێی
گەورەدا.
قیبلە
د. عومەر عەلی
٢٠١٩